

MEMORII BUCUREȘTENE DIN ANII PREMERGĂTORI UNIRII PRINCIPATELOR

de CORNELIA PAPACOSTEA-DANIELOPOLU

Manuscrisul¹, al cărui conținut îl înfățișăm în aceste note, se găsește la Arhivele Statului din 1962 și provine din arhiva lui G. Orman, care a semnalat existența lui, în trecut, în anul 1928². El cuprinde în total 138 de pagini, din care 129 sînt scrise și numerotate cu creionul. Pe foaia ce ține loc de copertă citim: *Memoriile mele. Biographie. De la anul 1836—1856. București, luna Octomvru, 1856*. Sub această dată autorul a scris următoarele: „Peccatul marturitu, pe medietate iertatu. Incognito“³. Pe verso a adăugat în grecește: „Ολα εἶμαστε ἁμαρτωλοί, ποιός ὁ ἕγὼ ποιός ποδν“ (Toți sîntem păcătoși, mai mult sau mai puțin). Unele pagini sînt rupte, altele șterse⁴, mai toate la acele capitele unde memoriile au un caracter cu totul personal.

Identitatea autorului a fost stabilită de G. Orman⁵. Este Gheorghe Peșacov (Pesiakov), cunoscut și sub numele de Pessicu, fiul unui negustor craiovean, Enache Pesiakov,⁶ originar din Grecia (Vlaho-Clisura).

În afară de cele cuprinse în prezenta autobiografie, știm foarte puțin despre acest personaj. A făcut studii elementare și secundare la Craiova în intervalul 1840—1853, fără să le termine. Printre colegii săi găsim pe Eugen Carada, George Penescu, Iuliu Angelescu, Caprianu,

¹ Caiet format mic, 18 × 11, fără legătură, pe sferturi de coală cusute de mînă. Începe la p. 3: „Suntu născutu la anulu 1836“; sfîrșește la p. 129: „După aceasta se trimisse ordine a se ține unu diurnalul de starea timpului“. (Arhivele Statului București, Mss. Nr. 1571).

² G. Orman, *Din trecutul Craiovei. Cartierul clisurean*, în *Arhivele Olteniei*. VII, 1928, 36, p. 111—112, 37 și 38, p. 217—218.

³ În restul articolului vom da citatele cu ortografia actuală.

⁴ Lipsesc pag. 47—48, 53—54, 105—106, 107—108, 109—110, iar, pag. 57, 58, 60 sînt rupte în parte; pag. 93, 94 și 96 au mici tăieturi; pag. 65 este aproape în întregime ștersă.

⁵ G. Orman, *Ibidem*.

⁶ Vezi pentru diferitele nume purtate de membrii acestei familii, *Meșteșugari și neguțători din trecutul Craiovei, Documente (1666—1865)*, editat de Arhivele Statului, București, 1957, p. 11.

Gr. Vulturescu. A încercat, fără a izbuti, să urmeze tatălui său, fie în comerțul de băcănie, fie într-o exploatare agricolă. În cele din urmă a plecat la București ca „scriitor“ în „comptoarul“ casei de comerț și bancă Mișa Anastasievici¹, unde a rămas pînă în toamna anului 1858 cînd, împrietenindu-se cu Dionisie Pop-Marțian, a devenit colaboratorul acestui economist, ocupînd postul de raportor pentru județul Dolj al Oficiului statistic, în care calitate a lucrat la recensămîntul din 1859—1860. Mai tîrziu, după Unire, a făcut probabil studii juridice, de vreme ce-l vedem funcționînd ca magistrat la Craiova. A ocupat în timpul și după războiul independenței funcția de ajutor de primar în orașul său natal. S-a căsătorit în 1874; nu a avut copii. A murit în 1909, în vîrstă de 73 ani². A avut doi frați, Dumitru și Constantin³. Dumitru a publicat versuri în revistele „Satyrul“, „Binele public“ și „Ghimpele“⁴.

Peșacov a scris aceste memorii cu întreruperi. Începe în octombrie 1856, le intrerupe un timp și le reia în noiembrie 1857. De la 22 noiembrie 1857, însemnările lui Peșacov devin zilnice pînă la 20 decembrie, cînd pleacă în Moldova, la Bacău, pentru interesele firmei Anastasievici, cu sarcina de cămăraș. După cîtva timp se reîntoarce la București, își reia însemnările, fără însă a le mai data. Ultimul capitol, referitor la întemeierea Oficiului statistic și la colaborarea lui cu Pop-Marțian, este scris mult mai tîrziu, ceea ce explică unele erori⁵.

Memoriile de față se deosebesc de acelea ale oamenilor de seamă sau ale politicienilor, care, de cele mai multe ori, își apără interesele pe care le-au susținut în viață. Ele sînt scrise de un tînăr modest, fără nici o apartenență de partid, influențat de literatura socialistă a vremii, îndeplinind la data cînd scrie o măruntă slujbă de funcționar într-o casă de comerț. Peșacov nici nu a pornit cu intenția de a face memorii și comentarii politice. Acestea apar în paginile sale din cauza seriei de evenimente istorice ce urmează războiului Crimeii. Se vede chiar din mîotoul de pe pagina de titlu că s-a decis să scrie sub apăsarea unor remușcări provocate de viața dezordonată pe care a dus-o imediat după sosirea lui la

¹ Mișa Anastasievici, născut la 1803. Reprezentant tipic al acelei negustorimii balcanice care trece și în comerțul bancar, contribuind la începuturile capitalismului în România. Sub domnia lui Grigore Ghica, statul moldovean a făcut la Mișa Anastasievici unul din primele împrumuturi (1855) în sumă de lei 2.500.000 (Cf. Germani D. D., *Maiorul Mișa Anastasievici, Convorbiri Literare*, 64, oct. 1931, p. 782—790. V. și comunicarea lui Sava Iancovici „Viața și activitatea lui Mișa Anastasievici în Serbia și România (1803—1885)“ — în manuscris).

² Aceste note biografice le datorăm lui C. D. Fortunescu.

³ Familia Peșacov a dat o serie de intelectuali cunoscuți, atît în viața Craiovei, cît și la București: August Peșacov, avocat, ziarist și vicepreședinte al Camerii Deputaților v. M. Theodorian-Carada, *August Peșacov, Arhivele Olteniei*, 107—112, p. 302—304); Gheorghian Peșacov, translator pentru documentele slave și paleograf la Arhivele Statului, între 1842—1854 și fiul acestuia, Dimitrie Peșacov, care îi urmează în postul de translator (v. Mihail M. Fănescu, *Gheorghian Peșacov, contribuții la cunoașterea vieții și activității sale, Arhivele Statului, 125 ani de activitate 1831—1956*. București, 1957, p. 287—301).

⁴ *Meșteșugari și neguțători din trecutul Craiovei, Documente (1666—1865)*, București, 1957, p. 11—12.

⁵ De ex., pune recensămîntul din 1859—1860 în 1857—1858.

București, la capătul unei adevărate crize psihice : „Nu cred, spune el, să fie un chin mai mare decât mustrarea de cuget ; cine o au gustat, poate să constate ceea ce am zis“. Sintem deci în fața unor „confesiuni“, gen încă la modă în Apus, dar la noi aproape necunoscut. El ne vorbește despre generația căreia aparține, despre prietenii sau colegii de la Craiova și București, de unele aspecte bucureștene, fie din viața de toate zilele, fie din cea politică sau culturală. Școala, societatea, teatrul, evenimentele politice, întâlnirile de la „Café Concordia“¹, societatea literară unde activează, toate sînt înfățișate cu mult spirit critic. El este un glas din mulțimea anonimă a tineretului bucureștean care dorea Unirea. Ideile sale politice, sociale și economice, pe care de cele mai multe ori le ia din curentul general al vieții Capitalei, vin din mediul unioniștilor. Totuși, nicăieri în povestirea sa, Peșacov nu se ridică deasupra unei poziții burgheze conciliatoare.

Aspecte din București în anii premergători Unirii

Tînărul craiovean își începe cariera bucureșteană în 1856. Frămîntările revoluționare prin care trece țara se simt mai viu în capitală. Confuzia în idei și contradicțiile abundă. „Pe cînd scriu acestea, toată lumea nu se ocupă decît de politică ; cite capete atîtea opinii“. Dar tocmai aceasta arată că o lume nouă se naștea. Fiecare interpretează „era libertății“ în felul său. Astfel, tineretul bucureștean aluneca adesea într-o viață de desfrîu. Peșacov mărturisește că s-a împrietenit cu „un pîlc de „bons vivants“ și vorbește cu asprime despre „corupțiunea și libertinagiul“ tinerilor bucureșteni. Aflăm însă unele date interesante cu privire la unii din acești prieteni, la Eugeniu Carada, de exemplu, cu care „a contractat amiață în colegiul de la Craiova“. În urma unor neînțelegeri însă, la București au rupt relațiile și Peșacov îl consideră pe importantul personaj de mai tîrziu ca „un june pedant“, „de spirit“, „cu caracter straniu“, „opiniatru în ideile sale cele mai extravagante“, „cu maniere seniorale“ și „foarte egoist în toate lucrările sale“. (Cînd își scrie Peșacov memoriile, Carada este și el „funcționar cu contract“).

Monumentele

Slujba lui Peșacov „în cancelaria d-lui Mișa Anastasievici, nu-i ia prea multă vreme, așa că începe să viziteze, încă din primele zile, monumentele Capitalei. El vorbește, în special, de clădirile recent terminate, ca Teatrul Național și Palatul Știrbey și de bisericile restaurate în ultima vreme, ca Sf. Gheorghe Nou, Zlătari, Sf. Spiridon Nou.

¹ Cf. pentru evenimentele politice din anii cuprinși în memoriile lui Peșacov, Dan Berindei, *Frămîntări politice și sociale în jurul alegerii domnitorului Cuza în Țara Românească*, în Studii, VIII (1955), 2, p. 51—74 și *Frămîntări social-politice bucureștene în anii 1859—1862* în „Materiale de istorie și muzeografie“ (ed. M.I.B.), Buc., 1964, p. 81—100 ; Const. C. Giurescu, *București și alegerea lui Alexandru Ioan Cuza*, în Studii privind Unirea Principatelor, Buc., 1960, p. 347—386. Hotelul și Café Concordia erau între 1856—1859 locul de întîlnire al lumii politice (v. pentru întrunirile secrete din noaptea de 23 ianuarie și dimineața zilei de 24 ianuarie 1859 și A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza Vodă*, vol. I, București, 1900, p. 146 și urm.

Incendiul din 1847 distrusese o mare parte a orașului. Campania de restaurare a monumentelor dusese la adevărate impațități artistice, după mărturia unui călător francez¹, care spune că „Sf. Gheorghe-Nou se reface prost, Sf. Spiridon-Nou nu mai are nimic din trecut, iar biserica Zlătarilor e alta acum“. Pentru bucureșteni trebuie să fi constituit o vie preocupare această activitate de reconstrucție. Și aici, opiniile lui Peșacov reflectă pe acelea ale mediului bucureștean ce frecventează.

Mișcarea culturală, curente de idei. Lecturile și, în general, cultura lui Peșacov sînt acelea ale mai tuturor „junilor“ din generația sa. Citește destul de mult și cu plăcere. Detalii însă nu ne dă; pomenește cu totul întîmplător unele nume. Dintre clasicii teatrului francez, pe Molière; dintre preromantici pe Chateaubriand, iar din literatura italiană pe Petrarca². Il atrage Montesquieu — larg difuzat în societatea românească de Vaillant — din care traduce chiar, în colaborare cu alți tineri — *Grandeur et décadence des Romains*. Este orientat și asupra diferitelor școli filozofice grecești, căci declară sentențios: „N'am ținut de nici o școală de filozofie; nici de Epicur, ca să fac apologia brutală a viciului, nici de Zenone, să deviu panegiricul stoicismului“. Peșacov publică versuri (sonete mai ales) și scrie chiar o comedie satirică *Nevasta cu zestre multă*, în care biciuiește „vițiurile femeilor avute și prejudecățile bărbaților ce se lăcomesc după bani“.

Memoriile lui Peșacov aduc date interesante cu privire la spectacole și mai ales la stagiunea Teatrului Național din iarna anului 1857 (20 noiembrie — 14 decembrie), cînd își notează aproape zilnic programul. Din comentariile sale pe marginea acestor spectacole, ne putem face o idee despre gîndirea lui Peșacov și a altor tineri din vremea aceea, pe plan social. El se desolidarizează de „tinerimea leneșă și frivolă“ și atacă, generalizînd, „morbitatea la care de ordinar sînt condamnați oamenii avuți și risipitori“. În loc să contribuie la educația socială a acestui tineret, teatrul bucureștean „nu înfățișează adesea, spune el, decît un loc public unde se învață desfrinarea cu plată“. Preferințele lui merg către piesele care pun în scenă probleme sociale, în care sînt biciuiți cei lacomi de avere, îndeosebi bancherii, și apărați cei săraci, muncitorii și cerșetorii. Epoca în care scrie Peșacov este dominată de literatura nouă, care cheamă către altă ordine socială, întemeiată pe egalitate și fraternitate, pe idila „fuziunii claselor“. Prin glasul lui Peșacov, vedem că o parte din tineretul bucureștean își dă adeziunea la critica socială a timpului. În această atmosferă, influențată de literatura socialistă, se forma generația mic burgheză din anii premergători Unirii Principatelor. Memoriile de care ne ocupăm aduc, sub acest aspect, o prețioasă contribuție lămuritoare.

Pentru istoria teatrului românesc găsim în acest document pagini interesante cu privire la repertoriul Teatrului Național din 1857 și

¹ Ulysse de Marsillac, apud N. Iorga, *Istoria Bucureștiului*, București, 1939, p. 281. V. și Teodora Voinescu, *Principii conducătoare în restaurarea monumentelor artistice de la Bibescu și pînă azi*, în *Analecta*, 1944, p. 137—154.

² Petrarca era unul din poezii favoriți ai generației din 1848—1859. Încă din 1843 Kogălniceanu semnaleză aceasta în almanahul aceluia an.

V. Gh. Călinescu, *Istoria literaturii române*, Buc., 1941, p. 290.

logate comentarii în legătură cu interpretarea marilor noștri actori (Matei Millo, Pascali). Sînt menționate, de asemenea, și concertele, turneul Operei Italiene, precum și reprezentațiile Circului Carré.

Tînărul memorialist ne dă o serie de informații prețioase referitoare la activitatea lui Dionisie Pop-Marțian¹, ca profesor de economie politică în București și ca inițiator al Oficiului statistic central. Peșacov salută cu entuziasm înființarea statisticii „instituțiune nouă în țară la noi“, unde lucrează ca raportor al județului Dolj², funcție pe care o ocupă și în momentul în care își redactează ultima parte a memoriilor.

Peșacov prezintă destul de detaliat activitatea societății literare pe care a înființat-o împreună cu o serie de tineri entuziaști. Ea își propunea să elaboreze un proiect de ortografie, ale cărui principii sînt enunțate succint de memorialist. Un grup dintre membrii societății a primit însărcinarea de a traduce „un op din limba franceză, capul de operă a lui Montesquieu : Mărirea și decădița romanilor“. Autorul memoriilor face și el parte dintre traducători. La data cînd consemnează acest fapt „cea dintîi coală se află sub tipar și preste cîteva săptămîni, patru cel mult va ieși la lumină“. Este regretabil că nu ne vorbește mai mult despre realizările acestei societăți și despre „junii“ care o compuneau. La Biblioteca Academiei se găsește o traducere a operei lui Montesquieu sub titlul „Mărirea și decădița romanilor“ apărută în 1859, tipărită pe cheltuiala unui anume D. Constantinescu. Numele traducătorului sau traducătorilor nu apare pe copertă. S-ar putea ca aceasta să fie traducerea lui Peșacov și a celorlalți tineri bucureșteni.

Viața politică în anii premergători Unirii. Tratatul de la Paris este pentru memorialistul nostru „îngerul custode“ care ne anunță „un viitor plin de fericiere“, iar Unirea este „dorința cea mai vie a romînilui“. Îl neliniștesc însă „scîrboasele planuri“ și „comploturile inamicilor din afară“, dar se încrede cu tot optimismul tinereții sale în viitor, care va dejuca uneltirile acestora. Recunoaștem în intensitatea simțămîntelor lui ecoul emoției colective. „Ca un singur om — spune el — s-a ridicat țara pentru a exprima cele patru „cereri sacre“. Iar mai departe afirmă cu energie că poporul romîn a atins acel stadiu superior de dezvoltare — națiunea — care îi conferă dreptul la o nouă poziție în viața internațională : „O zi fu destul bărbaților competenți“ trimiși de puterile europene „ca să se informeze de suntem sau nu o națiune și de merităm o viață în confederația popoarelor“. Această afirmație a lui Peșacov din caietul său intim este un prețios document. O astfel de mărturie referitoare la unanimitatea cu care masele au sprijinit ideea unirii, venită de la un spectator anonim al evenimentelor, întărește atîtea alte documente, mult mai importante, care emană de la frunțașii consacrați ai mișcării unio-

¹ V. pentru concepția economică a lui Pop Marțian și rolul lui în evoluția gîndirii economice la noi, studiul și textele reproduse de V. Slăvescu în *Viața și opera economistului D. Pop Marțian*, București, 1942 și Dionisie Pop Marțian, *Opere economice*, Editura științifică, București, 1961, p. 5—63.

² V. *Documente privitoare la istoria economică a României*, Vol. I, Buc., 1960, doc. 40, 41, 246, 267.

niste¹. Peșacov reproduce apoi cele patru puncte și — caracteristic pentru atitudinea unioniștilor munteni, — el le consideră ca fiind un „program cuprinzător“ și „temeliile prosperității ambelor țări“. Limitînd discuțiile la dorințele politice, unioniștii munteni împiedecau abordarea problemelor speciale². Cu privire la „reformele din-întru“, memoriile reflectă de asemeni poziția retrogradă adoptată de Divanul muntean pe motive de rațiune politică. Se invocă primejdia că discutarea reformelor, înainte ca Unirea să fie un fapt împlinit, ar putea învrăjbi spiritele și compromite în ochii observatorilor europeni cauza Unirii. Dar aceste memorii exprimă și emoția cu care erau așteptate alegerile la care aveau să participe pentru prima oară și reprezentanții țărănimii („Romînii sunt în momente foarte critice. De la formarea Camerelor depinde toată fericirea lor în viitor“). Însemnările lui Peșacov se încheie cu „Schisma între caimacami“, în momentul în care Bucureștii așteaptă cu încordare să se decidă „în cîteva zile“ rezultatele luptei dintre Filipescu și caimacamii reacționari.

* * *

Memoriile lui Peșacov aduc o contribuție interesantă la cunoașterea generației tinere, mic burgheze și a vieții bucureștene din anii care au precedat și pregătit Unirea Principatelor. Organizat în „cluburi“ și „societăți“, acest tineret este mereu prezent în viața publică. Presiunea exercitată de el asupra forțelor reacționare se simte în accentele violente ale lui Peșacov împotriva tuturor celor care au „năpădit“ și au „exploatat într-un mod neuman frumoasele ogoare ale țării“.

A N E X E

FRAGMENTE DIN MEMORIILE LUI GHEORGHE PEȘACOV

p. 18 ms. În fine, după o călătorie de trei zile și trei nopți, sosii în capitala României unde debutai în ocupația pentru care eram destinat. Începutul, se zice, că tot de una e greu; mie însă mi se păru foarte ușior. Mai toată ziua eram liber. Făcui amieață cu cîțiva tineri bucureșteni, și începui a da curs liber iluziilor unui suflet îngreoaț de grijuri și necazuri. Mă distram foarte plăcut pe la grădinile publice teatru și alte locuri publice de care se află cu îndestulare într-acest orașiu murdariu.

Între monumentele cele mai de căpetenie ale capitalei sînt acestea: Teatrul național, o zidire colosală, cu patru etajuri, de un stil sever și foarte elegant³; aci se representă bucăți naționale, drame, comedii, precum și vodevilurile franceze; iarna se representă și

¹ Vezi pt. analiza condițiilor interne și a procesului istoric care a promovat în 1859 ideea Unirii, studiul Acad. Andrei Oșetea, *Însemnătatea istorică a Unirii*, în Studii XII, 1959, 1, pp. 21—38; pentru unanimitatea de opinie, studiul tov. N. Adăniloae și M. Vlad, *Rolul maselor în făurirea Unirii*, ibidem, p. 97—103.

² N. Adăniloae și M. Vlad, *op. cit.*, p. 90.

³ Entuziasmul tinărului provincial este explicabil. Ferdinand Lasalle, în 1857, vorbește de „splendoarea sălii“ și de „foyer“ care „il întrece cu mult pe acel al Operei din Berlin“ (apud N. Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, vol. IV, Buc., 1929, p. 54).

operă. După aceasta vine; biserica St.-Georgiu¹, care e foarte spațioasă și de un stil dulce. Pictura din antrul bisericei e foarte elegantă și plină de poezie, aici însă se vede penelul pictorelui religios, se vede respectul către cele sfinte, dar de o culoare vie și incantatorie; putem zice că aceasta e biserica cea mai frumoasă, nu însă în toate privințele. Ca biserică de gust și de un stil nou, putem cita Sf. Episcopie², care are o structură gotică; din nenorocire fanatismul religios al mitropolitului actual făcu ca acest st. locaș să rămîie nefinit³.

p. 20 ms.

Sf. Ioana, altraminte Zlătari, desemnată de pictorele Tatarescu. Această capelă, în respectul picturii sale plină de eleganță și naivitate, trece drept de unica în felul ei, cu toate că e angustă și cam oscură din cauza înalțelor edificii de care se află înconjurată. Construcția sa însă și stilul bizantin îi dă un aer grandios și elegant. Santa metropolie, care după poziție ocupă locul întâi între celelalte monumente; biserica e veche și de stil bizantin, fațada sa reprezintă un ce bizar, un amestec de religiozitate și de curiozitate; interioarea e foarte avută.

p. 21 ms.

Pe lângă acestea mai putem numi și biserica Sf. Spiridon, care abia s-a început, care însă, atît în respectul stilului, picturii cît și în acela al situației covârșește pe toate celelalte biserice; — palatul Știrbei, care anche e o prea frumoasă zidire, dar care are mai mult aerul unui castel decît al unui palatîu. Mi-ar fi voia să fac o descrițiune de toate monumentele mai însemnate, dar fiindcă scopul acestei biografii are de subiect mai mult circumstanțele și vicisitudinile prin care m-am strecurat, socotesc ca o prisosință de a intra în asemenea descrieri topografice și monumentale. Curm dar deocamdată, și voi începe șirul istoriei mele.

p. 22 ms.

p. 33 ms.

Acum însă, precînd scriu aceste memorii, țara românului e în ajunul unui viitoru plin de fericire, inima fiecărui fiu al patriei se redesteaptă la vocea dureroasă a României, un soare mai călduros lucește asupra acestui glorios pament, și Dumnezeu ne înseamnă cu degetul calea cea semănată cu flori, calea fericirii. Tratatul de la Paris dede românilor un drept foarte scump, dreptul de a-și rosti liber dorințele lor, de a pune însăși bazele noii organizațiuni a țării sale. Tratatul de la Paris fu pentru români îngerul custode, soarele curățitoriu, și consecințele lui pre care le putem întrezări anche de acum, le va da scumpul bine ce l-au visat de atîtea secole, dorința cea mai vie a românului, cugetul cel mai sincer, cel mai adevărat al bărbaților luminați... ..acest bine... atît de prețios pentru tot românul simțitoriu, pentru tot românul care dorește gloria gîntei sale... este unirea principatelor într-un singur stat și supt un singur guvern; unirea a două surori care se iubesc de atîtea secole, care au aceleași obiceiuri, aceleași datini, aceiași limbă, aceiași origine, aceiași credință, aceiași Dumnezeu...

p. 34 ms.

p. 35 ms.

* * *

p. 74 ms.

Teatrul nostru, o mărturim cu durere, e departe de a profesa principiile ce i se cuvîn, își înstrăinează atribuțiile sale și se expune la ridicol... Ne trebuie un Molière, (un) Frédéric Le Maitre, ca să

¹ Este vorba de biserica Sf. Gheorghe-Nou.

² Această biserică, azi dispărută, a fost zidită pe la anii 1764—1766 și dărîmată în 1876, v. N. Stoicescu, Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București, Buc., 1961, p. 229—230.

³ Precizare importantă, pentru că arată că nu mitropolitul Nifon II dădea tonul sau „prezida”, cum s-a zis „impietățile artistice”, pentru care a fost acuzat de istoriografia noastră (v. N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, ed. II, București, 1932, pp. 236—237.

- p. 76 ms. ne putem trufi cu scena noastră... Noi însă n-avem nici unul din aceste elemente necesare pentru formarea teatrului; abia dacă îndrăznim a zice că avem artiști. Dar în genere, actorii noștri nu sînt decît nește păpuși, ba adesea chiar nește automați. Un singur Millo știe, prin talentul său artistic să ațîțe curiozitatea publicului, să-și atragă salve de aplauze din parte-i și să lustruiască puțin murdara noastră scenă. Într-adevăr dacă Millo nu e un Frédéric Le Maître, cel puțin îi calcă pe urme, și aceasta e mult.
- p. 77 ms.
p. 94 ms.
p. 95 ms. *1 Decembre...* La 6 ore și un quart, după anunțul dat de ziuă, mă dusei la Circul Carré. Circul era plin de spectatori; cu toate acestea domnii voltijori și călări fură foarte neîndeminateci. Circul se fini la 9 ore printr-o... ungară executată de toată trupa. Dna Salomonski fu charmantă.
- p. 96 ms. *3. Decembre...* Se juca piesa Tuzu sau Orbul cerșetoriu, comedie în 2 acte compusă de Millo... D. Millo... au excelat mai mult ca totdeauna. Se vedea în gesturile sale un naturel puțin comun și o identificare minunată... Într-această seară actorul autor dede publicului să-nțealegă că fără dlui teatru ar fi nul.
- p. 97 ms.
p. 99 ms. *10 Decembre.* Zi încîntătoare. Către seară fusei la aspelul național unde D. Wittek, un violonist excelent, execută plăcute arii și fantazii. Serata se încheie cu un cîntecel românesc foarte original prin tonul și variațiunile sale.

* * *

- p. 113 ms. Românii sînt, cum am zis, în momente foarte critice. De la formarea camerelor depinde toată fericirea lor în viitoriu. Persoana Domnului nu ne interesează așa mult, căci după cum vor fi deputații, așa va fi neapărat și persoana sa. De capacitatea acestora, de patrioticele lor sentimente, se leagă prosperitatea acestei nefericite țări, a cărei frumoase ogoare fură năpădite și exploatare într-un mod inuman...
- p. 119 ms. E timpul să vorbesc ceva și de o societate ce de cîțva timp am format mai mulți din juni. Nu-mi aduc aminte cine luă inițiativa, sau căruia i-a venit în minte această fericită idee. O oră fu destul ca această propunere să fie aprobată și primită de toți cîți se aflau de față. Redigiarăm statutele pe care le posedă și acum... S-a numit o comisie de 5 membri spre a elabora un proiect de ortografie care să fie proprie societății. Proiectul fu aprobat în unanimitate afară de cîteva excepții. Această ortografie e mai mult eclectică. S-a luat din toate ce e bun; pe alocurea s-a creat cîte ceva unde o cerea neapărată trebuință. Statutele, asemenea au fost date unei comisii compuse de trei soți între care figuram și eu. ...În a treia și a patra ședință am procedat în a traduce un op din limba franceză: capul de operă a lui Montesquieu: „Mărirea și decădînța romanilor“. Cel dintîi se află pusă sub tipar și preste cîteva săptămîni, patru cel mult, va ieși la lumină. În timpul cînd scriu, ședințele se petrec în corectura traducerilor fiecăruia.
- p. 120 ms.